

Tuula Koskimies-Hautaniemi

Olokoon vaikka Tuula Orvokki

”Olokoon vaikka Tuula Orvokki”

© 2022 *Tuula Koskimies-Hautaniemi*
Taitto ja kansi: Books on Demand
Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi
Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa
ISBN: 978-952-80-3316-5

Tuula Koskimies-Hautaniemi

”Olokoon vaikka Tuula Orvokki”

Omistan tämän kirjan rakkaalle äidilleni, Toinille, joka lähes 95-vuotiaana on tarkentanut monia mielikuvia ja tietoja yhteisestä elämänmatkastamme.

Häneltä olen saanut ensiarvoista muistitietoa aina, kun oma muisti on lyönyt tyhjää. Mitkään sanat eivät riitä kertomaan kiitokseni määrää.

Kiitän edesmennyttyä isääni, joka ankaruudellaan ja tinkimättömyydellään antoi lujan selkärangan kestää ja mennä eteenpäin. Pahat asiat ja hankalat tapaukset voi ”heittää poukkulauvalla taivaaseen”.

Haluan näillä tarinoilla kunnioittaa isovanhempiani, erityisesti Hyvälän Mummua, joka kertoi tarinoita ja jaksoi iloita ja nauraa, vaikka elämä ei todellakaan kohdellut häntä silkkihansikkain.

Minä en voi iltaisin kertoa omille lastenlapsilleni menneestä elämästä, sukulaisista eikä elämän sattumuksista, siksi olen koonnut niitä näihin kansiin.

Kiitos puolisololleni, Uunolle, joka on jaksanut kannustaa (ja ehkä joskus patistaakin) minua kokoamaan tarinat ja muistot yhteen.

Ja ennen kaikkea, kiitos IKI-ystäväni Liisa, joka on lähes neljäkymmentä vuotta lukenut kirjeitäni, kuunnellut, tukenut, kannustanut ja uskonut minuun.

Kiitos lapsille ja heidän puolisoilleen sekä lastenlapsille. Mitä olisin ilman teitä? Yksinäinen vanhus.

Kiitos sisarille, pitkä taival on yhdessä kuljettu.

Kiitos Elämän antajalle!

1. Mustatukkainen kaunotar

Oli lauantai, elokuun 24. päivä 1946.

Sota oli loppunut ja miehet palautettu siviiliin. Elokuiset päivät lyhenivät, ilmat alkoivat viiletä ja yöpakkaset uhkasivat. Kurjet huutelivat lähtöhuutojaan, viimeiset muuttolinnut kokosivat joukkojaan.

Rukiinleikkuu työllisti kaikki kynnelle kykenevät. Sirpit suihkivat, ahkerat kädet sitoivat lyhteitä ja komeat kuhilaat seisoivat pellolla ryhdikkäinä, suorissa riveissään kuin sotilaat.

Myös Majjalassa työskenneltiin pelloilla aamusta iltaan. Siellä oli niin miesväki kuin talon tyttäret ja miniät.

Väen mukana raatoi Toini, talon nuorin tytär, pari kuukautta sitten Hyvälän Erkin kanssa avioliittoon vihitty.

Kun toiset sodasta palanneet miehet tanssivat ja tappelivat, istui Erkki, katselen muiden riehuntaa ja silloin tällöin taskumatistaan naukkaillen. Jossakin illan hämyssä nuorten tiet alkoivat viedä samaan suuntaan.

Hyvälän väki oli selvinnyt ehjänä sodasta: pojista oli kasvanut miehiä, tytöistä kauniita nuoria naisia.

Sodasta palasi aikuistunut Erkki.

”Se on sitten niin, että minä menen naimisiin”, sanoi hän eräänä päivänä äidilleen.

”Kenen kanssa? Tunnenko minä tyttöä?” Olihan Elma toki kuullut, että Erkki riisteli, mutta halusi nyt, että poika itse kertoisia asiat niin kuin ne ovat.

”Majjalan Toini, kylältä.”

Erkin poskille nousi hienoinen puna ja häntä vähän hävettikin avata äidilleen sydämensä saloja.

”Onko teille tullut vahinko?” Äiti oli huolissaan. ”Eikös Toini ole vielä melko nuori? Minä en ole tyttöä ikinä nähnyt, joku tuossa siitä kertoi. Onko teille pikkusia tulossa?” Elmalla oli pojaltaan paljon kysyttävää.

Kylän naiset olivat kuiskutelleet ja ihmetelleetkin, miten niin hieno tyttö kuin Toini, oli tykästynyt Erkkiin, jolla ei ollut yhteiseen tulevaisuuteen tarjota muuta kuin kaksi kättä.

”Kaipa sitä on. Mutta muutenkin oltaisiin menty naimisiin. Minun pitää saada itselleni oma koti.”

”No, tässähan sinulla on kotia.” Elmaa hämmästytti. Eikö pojalle riittänyt se, mitä heillä oli. Ja tulevaisuudessa voisi olla vielä paljon enemmänkin, jos kaikki puhaltaisivat yhteen hiileen.

”Ei tässä kaikki voi aina asua. Toistakymmentä henkeä! Me halutaan oma koti eikä jäädä toisten nurkkiin.” Vihdoinkin Erkki sai sanotuksi sen, mistä he olivat Toinin kanssa niin usein haaveilleet.

”Onko teillä oikein häätkin? Meillä ei ole semmoiseen varaa. Vaikka ei kai Toinin kotiväki oikein tykkää, kun sinä olet vaan tämmöisen pienen talopahasen poika.”

”Ei ole häitä. Mennään pappilassa vihille. Maijalassa on polkupyöriä, niillä käväistään.” Nyt oli Erkki sanottavansa sanonut ja Elma-äiti mennä lyllersi kertomaan asioista muulle perheelle.

Toinin syntymäpäivänä he olivatkin pyöräilleet kirkonkylälle pappilaan. Kesäkuisena päivänä matka kirkonkylälle oli joutunut helposti. Aurinko paistoi ja mieli korkealla. Nyt saisi heidän suhteensa vihdoin virallisen sinetin, eikä Toinin tarvinnut enää jännittää lapsen syntyvän isättömänä.

Kirkkoherra Koskimies johdatti nuoret pappilan saliin toimituksen ajaksi. ”Ei näin tärkeää asiaa arkisessa kansliassa suoriteta”, hän sanoi.

Morsian katseli ihastellen salin verhoja ja vanhoja, arvokkaan näköisiä huonekaluja. Ne olivat aivan toista kuin Maijalan tuvan puiset penkit ja tuolit, jakkarat ja pöydät. Pariskunnan jännitys helpotti, kun kirkkoherra julisti heidät aviopuolisoiksi ja toivotti onnea oikein kädestä pitäen. Koko ajan vauva potki nuorikon vatsassa, terveenä ja vaativana.

Nyt oli synnyttämisen aika tullut.

”Soitapa, Aune, kätilö paikalle, ettei tarvitse koko aikaa itse jännittää.”

Kätilö, Korpiojan rouva, kuten häntä kutsuttiin, tuli iltapäivällä postiautossa ja Anna-emäntä huokasi helpotuksesta. Lauantai-iltapäivä alkoi kallistua kohti iltaan.

”Saisi väki tulla pian syömään!” Anna huolehti emännyydestä tarmolla ja taidolla, olihan hän palvellut nuorena neitona Huittisissa, Raijalan Heikkilän kartanossa piikana ja myöhemmin sisäkkönä. Hän oli joutunut tienestiin jo varhain, sillä Lundin mökissä riitti suita ruokittavaksi.

Anna-emäntä ja Villiina-miniä olivat laittaneet iltaseksi uusia perunoita ja suolakermakastiketta, jonka höysteeksi oli pilkottu paljon sipulin varsia. Isännän lautasen vieressä oli purkillinen suolasilakoita, Kokemäen joen varsilta Pohjanmaalle tuotu muistijälki.

Kättilö käväisi porstuakamarista ja touhusi:

”Kiitos, syön sitten, kun lapsi on maailmassa. Ei mene enää pitkään.”

Maijalan väki istuutui illallispöytään. Viikko elopelloilla oli ohi, viikonloppu oli alkamassa. Oli aika levätä ja iloita. Nuoremmat supattivat työväentalon tansseista. Emännän poskia kuumotti, jännitys kihelmöi mielessä, kun perheen nuorimmaisesta oli tulossa äiti. Siitäkin huolimatta, ettei tulokas suinkaan ollut heidän ensimmäinen lapsenlapsensa.

”Oliskohan se yhreksäs vaiko kymmenes”, hän aprikoi mielessään. ”Monta niitä jo on, osa jäänyt jo orvoksikin. Ja yhrelle miniälle on syyskuussa ensimmäinen tulossa.”

Lauri-isäntä avasi seinähyllyn päällä olevan radion. Se avattiin päivittäin vain uutisten ja päivänpeilin ajaksi, ja lauantain ehtookellot sekä sunnuntain jumalanpalvelus kuunneltiin. Nuorempi väki olisi halunnut kuulla lauantain toivotut levyt, mutta isäntä ei sitä sallinut.

”Kallis kone, ei sitä turhaan ruuvailla”, oli hänen kantansa.

”Sauna alkaa olla jo lämmin”, sanoi miniä.

Ehtookellojen soidessa reipas, mustatukkainen pienokainen parkaisi ensi huu-
tonsa.

”Onpa siinä niin isänsä näköinen tyttö”, tuumi kättilö ja jatkoi: ”Ei tarvitse miettiä, kenen tyttö on.”

Sodan jälkeiset tunnelmat olivat hyvin hillityt. Maijalasta oli kaatunut Paavo-poika, pienen Paula Tuulikin isä. Paavo oli istunut korsussa kirjoittamassa kirjettä kotiväelleen, kun osuma tuli. Kirje, jonka kotiväki sankarivainajansa myötä sai, päättyi sanoihin: ”täällä on ollut rauhallista...”

Uusi ihminen, vastasyntynyt pienokainen toi valoa ja toivoa sodan jälkeiseen elämään. Pikkuiselle oli haettu äitiysavustuspakkauskin, mutta sen sisältö oli lähes yksinomaan paperista. Niinpä nuori äiti, taitava käsistään, ompeli odotusaikana miesten vanhojen flanellipaitojen helmaosista vauvan ensimmäiset kapalot ja paidat.

”Otapä Toivo, hevonen ja käväise sanomassa Erkille, että tyttö tuli.”

Tieto pienen tyttären syntymästä toi ilon Hyvälän tupaan. Erkki ei oikein tien-
nyt, olisiko nauranut vai yrittänyt pitää kasvojaan peruslukemilla. Hänen äitinsä, ensimmäistä kertaa mummuksi korotettu, laskeutui polvilleen penkin viereen ja risti kätensä.

”Kiitos, Jumalalle! Siunaa se pikkunen, joka tänään on syntynyt. Ole hänelle armollinen! Varjele häntä ja suojele hänen elämänsä polkua.”

Mummu oli vasta 43-vuotias yhdeksän lapsen äiti ja leski. Kovat sota-ajat olivat ohi, elämä alkaisi vähitellen sujua ja nyt oli Hyvälään tullut odotettu ja kaivattu tieto.

”Jospa tämä elämä vihon viimein lähtisi parempaan suuntaan.”

Nuori isä valvoi tuvassa koko yön ja lauloi komealla tenorillaan kodin kynttilöistä ja elämästä juoksuhaudoissa. Kukaan ei tullut sanomaan, että olisi hiljaa ja menisi nukkumaan.

Kuukauden vaihtuminen oli jo viikon kuluttua. Lauri Torkkeli edusti kylällä kansanhuoltolautakuntaa ja jakoi tarvitseville kunnanlappuja eli ostokortteja sekä lukitusta aitasta kunnanjauhoja. Nyt hän oli lähdössä hakemaan väelle elintarvikekortit uudelle kuukaudelle.

”Tuo lapsikin tarvitsee kortit”, Anna-emäntä huolehti.

”Mutta enhän minä nimettömälle lapselle voi korttia ottaa”, vakaa isäntä muistutti.

”Olokoon vaikka Tuula Orvokki”, sanoi emäntä.

Niillä tiedoilla isäntä otti polkupyöränsä ja ajeli kirkonkylän reissun. Tulokas, jolla oli nyt Anna-mummon antama nimi, sai omat korttinsa ja oli tullut merkityksi ensimmäisen kerran yhteiskunnan rekisteriin.

Parin kuukauden päästä matkusti nuori äiti Anni-siskonsa ja vauvan kanssa komeasti taksilla kirkonkylälle. Samassa pappilan salissa, missä nuoripari oli muutama kuukausi aikaisemmin luvannut rakastaa toisiansa, kunnes kuolema erottaa, kastoi kirkkoherra lapsen Tuula Orvokiksi. Kesken tilaisuutta narahti salin pariovien puolikas ja pikkuinen poika livahti ovesta sisään katsomaan toimitusta.

Kukaan paikalla olleista ei aavistanut, miten suurta osaa pieni poika ja juuri nimen saanut tyttö tulisivat heidän elämässään näyttelemään.

2. Äidin suku Torkkelit ja Lundit

Äidin isä, Lauri Torkkeli, syntyi 8.8.1887 Huittisissa Kokemäen joen varrella, Villilän kylässä Torkkelin talossa. Hänen isänsä Erland Torkkeli, s. 2.12.1857, oli 18.11.1880 vihitty avioliittoon Wilhelmiina Eufrosyne Yli-Talan kanssa. Morsian oli syntynyt 19.8.1862 Kiikassa ja hän oli talollisen tytär. Mikään piikatyttö tuskin olisi Torkkelin pojalle kelvannutkaan.

Lauri oli perheen neljäs lapsi. Perheeseen syntyi kaikkiaan kahdeksan lasta, joista nuorin, Tyyne, jäi vajaan kahden kuukauden ikäiseksi, kun Wilhelmiina-äiti menehtyi 3.3.1897. Lauri oli silloin 9-vuotias ja vanhin Kaarle Erland 15-vuotias. Tyyne menehtyi kolmivuotiaana.

Oli selvää, ettei Erland selviytynyt lapsikatraansa kanssa ilman naisen apua, ja hän solmikin uuden avioliiton vajaan kahden vuoden kuluttua Amanda Josefina Ytin kanssa. Tästä avioliitosta syntyi kaksi tytärtä.

Lauri-pojasta kehittyi komearaaminen nuori mies, jolta tuskin puuttui ihailevia talollisen tyttäriä ympäriltä.

Samoihin aikoihin Huittisten Junntilassa, 3.8.1887 syntyi Anna Aleksandra -tyttönen Kustaa ja Edla Lundin perheeseen. Kustaa Lund oli syntynyt 3.2.1856 ja kuoli 23.3.1920 Keikyällä. Edla, omaa sukua Katavisto, oli syntynyt 30.9.1855 ja kuoli jo 12.8.1901, jolloin Anna oli 14 vuoden ikäinen.

Annan vanhemmat olivat mökkiläisiä, ja Kustaa hankki perheelle elantoa työmiehenä. Lapsia oli paljon ja toimeentulo niukka. Anna joutui varhain lähtemään kotoa ja hankkimaan itse itselleen elantonsa. Hän työskenteli piikana ja sisäkkönä Raijalan Heikkilässä sekä myöhemmin Äetsän tehtaalla.

Annasta kasvoi kaunis ja herttainen nuori nainen, jolla oli pikimustat hiukset ja valkoinen iho, kuin sadun Lumikilla. Ei siis ihme, että komea talollisen poika, Lauri rakastui häneen.

Laurin Erland-isä ei voinut hyväksyä näin epäsäätyistä avioliittoa. Kautta sukupolvien olivat satakuntalaisten talollisten lapset solmineet avioliiton samaan sosiaaliin luokkaan kuuluvan nuoren kanssa. Rakkaus oli niissä liitoissa toissijainen asia, tärkeintä oli lisätä talojen vaurautta ja että kaikki osapuolet hyötyivät avioliitosta.

Lauri ja Anna olivat neuvottomia, vanhempia ei voinut uhmata. Lopulta Lauri päätti huuhtoa kotimaan kamaran jalkojensa alta.

Opin, mitä tarkoittaa
vastuu itsestä ja toisesta.

Opin, mitä tarkoittaa
rehellisyys ja ahkeruus.

Tämä kirja kertoo omakohtaiset muistot sodan jälkeisen sukupolven kokemuksista ”sotalapsina”, ajasta, jolloin nuoret joutuivat kokoamaan elämän sirpaleita yhteen ja uskomaan tulevaisuuteen ilman yhteiskunnan suojaverkkoja. Jolloin lapsia kasvatettiin työntekoon, nöyryyteen ja häpeämään itseään. Kiitosta jaettiin niukasti, jos ollenkaan. Mummu oli se syli, johon pahimmalla hetkellä pakenin. Olen kiitollinen vanhemmilleni, isovanhemmilleni, sisarilleni ja yhteisölle, missä kasvoin. Opin, mitä tarkoittaa vastuu itsestä ja toisesta. Opin, mitä tarkoittaa rehellisyys ja ahkeruus. Vanhempani taistelivat eteenpäin, opettivat oikean ja väärän, opettivat olemaan vahva, katsomaan ohi pahan päivän. Elämäni on ollut pitkä ja siinä on tapahtunut paljon, tässä tarjoilen nuoren Tuulan muistoja.

BoD

